

מצפיקים ביגה

פנינים, האדות, ולקחי מוסר על פרשת השבוע

מאת בעמח"ס
"באר צבי"

פרשת בהעלותך

חיבוב המצוות

וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הֵמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה
נִגְרַע לְבַלְתִּי הִקְרַב אֶת קָרְבָּנוֹ ה' בְּמַעַדוֹ (ט, ז)

כתב רש"י: "אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר לטמאים" וכו'.

תמהו רבים, מה פשר טענתם שיזרקו עליהם כהנים טהורים, והרי שנינו (פסחים סא) שקרבן פסח שנשחט עבור טמאים - נפסל. ואפילו אם נאמר שכוונתם היתה שיצטרפו לקרבן שמנויים עליו גם טהורים שאז הקרבן כשר - עדיין לא ירוחו בכך מאומה, מאחר והטמאים אינם יוצאים ידי חובתם בקרבן זה.

יישוב נפלא ומאלף כתב בזה מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (בספרו 'דרש משה') והוציא מכאן חידוש ויסוד עצום, שאף במקום שהאדם מנוע מלקיים איזו מצוה, מכל מקום מצד אהבת המצוה יש לו להיות שותף במצוה - גם אם אין לו בכך קיום מצוה. וזאת כדי שתהיה לו לכל הפחות איזו שהיא שייכות וזכר' למצוה. [וכמו שכתב הסמ"ג במצות עשה כ"א, שכאשר אין אפשרות לקיים איזו מצוה, יש לעשות לה זכר].

וכגון: מי שאסור לו לאכול מצה או מרור, שמכל מקום יש ענין גם בטעימה מועטת. [אפילו שאין בכך קיום מצוה אלא בכזית]. וכמו כן מי שאסור לו לשבת בסוכה, יראה על כל פנים לעשות סוכה.

ובזה ביאר גם מה שמברכים את הרך הנימול "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים", שיש להבין מה מקום יש להוסיף שיכנס גם 'למעשים טובים' לאחר שכבר נתברך ש'יכנס לתורה', והרי אם ילמד שלא על מנת לקיים - כבר קבעו חז"ל אמרם (ירושלמי ברכות פ"א ה"ד) 'נח לו שנהפכה שלייתו על פניו'. אולם יש לפרש שזהו ברכה מיוחדת לאהבת המצוות, שיעשם מתוך חיבוב ואהבה. [כ'מעשים טובים' שאינם גוף המצוה, וכנ"ל]. עכת"ד.

ויש להוסיף, שבכך יתיישב גם מה שמקשים על סדר הדברים, מדוע מקדימים 'חופה' לפני 'מעשים טובים', והרי בפשטות 'מעשים טובים' הכוונה לעצם מעשי המצוות, וזה בודאי שייך עוד קודם הכניסה לחופה. אולם לפי האמור ניהא, כי אין הכוונה כאן על מעשי המצוות עצמן, אלא על הענין הנשגב והמעלה היתירה של 'חביבות המצוות', ומאחר וזה אינו מעיקר החיוב - מקדימים את הכניסה לחופה. [ולכן נקראים רק 'מעשים טובים' כי לא מדובר על קיום מצוות ממש, אלא שעושה רק מה שבידו לעשות].

כמו כן יש ליישב על פי זה גם את הלשון "כשם שנכנס לברית" וכו'. שיש שהקשו מה מתאים כאן הלשון "כשם"? ולהנ"ל יש לבאר, שמאחר ועסקינן בחיבוב המצוות, והרי מצות מילה נעשית מתוך שמחה מיוחדת, וכדאיתא בשבת (קל.) "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה עדיין עושין אותה בשמחה", אם כן הברכה היא ש'כשם' שנכנס לברית מתוך שמחה וחביבות - כך יזכה לקיים גם תורה ומעשים טובים מתוך חביבות.

ולאור הדברים הנ"ל יש להוסיף ולבאר גם את הפסוק בפרשת ואתחנן הכתוב לאחר ענין הפרשת שלוש ערי מקלט על ידי משה, "וזאת התורה אשר שם משה" (דברים ט, מד), שנתקשו המפרשים על מה מוסבים הדברים.

ולהנ"ל יש לפרש שזה מוסב על המקרא שלפניו, "אז יבדיל משה שלש ערים" וכו', שמזה דרשו (מכות י.) על גודל החביבות שהיתה למשה רבנו בקיום המצוות, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה! וזהו אפוא ההמשך - "וזאת התורה", כלומר, ענין זה שיש להזדרז בקיום המצוות מתוך חביבותם - זה הוא יסוד כל התורה כולה. [וראה לשונו הזהב של הרמב"ם בפירושו לאבות (פ"ד מ"ב) שנלמד כאן 'חידוש נפלא' להיות נכסף להוסיף אפילו חצי מצוה, עיי"ש].

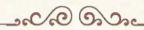

בין יתרו לרות

וְהָיָה כִּי תִלְךָ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ
וְהִטְבֵּנוּ לָךְ (י, לב)

פירש רש"י (מהפס"י): מה טובה הטיבו לו, אמרו, כשהיו ישראל מחלקין את הארץ, היה דושנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה, והניחוהו מלחלוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו, ליונדב בן רכב, שנאמר (שופטים א, טז) ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו'. ע"כ.

הארה נוקבת האיר בזה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג עמ' קס"א), כי המעיין בגמרא (תמורה טז.) יווכח בדבר מפליא, שאותם בני יתרו עזבו את טוב הארץ שקיבלו - את 'דושנה של יריחו', והלכו לארץ הנגב בשביל ללמוד תורה מפי יעבץ שהוא ענתאל בן קנז. וביאר מרן זצ"ל, שמידה זו של מסירות נפש עצומה כזו בעבור לימוד התורה, הושרשה בהם מיתרו אביהם, שהסכים לעזוב עשרו

וכבודו של עולם והלך אל המדבר להתגיייר, ועל כן גם נקרא 'חובב' מפני שחיבב את התורה, ומידה זו נתגלתה גם בבניו אחריו.

למדים מכאן - אמר מרן הגרי"ש, כי אותו מעשה של מסירות נפש לתורה שעושה האדם - גורם בכך שכובש את הדרך לבניו אחריו שיהיה להם קל יותר לבחור בדרך החיים, בבחינת 'תורה מחזרת על אכסניה שלה'. עכ"ד.

והנה יש להתבונן, שהרי גם רות עזבה את כל עושרה וכבודה כבתו של עגלון מלך מואב, בכדי להכנס תחת כנפי השכינה, ומצאנו שהיא זכתה אף הרבה יותר מיתרו, שכן יצא ממנה דוד והיתה אמה של מלכות. ואילו יתרו לא זכה כלל למה שזכתה רות, והלא דבר הוא.

וביאר בזה הגר"ח שרייבר שליט"א, שיתרו אמנם גם התגיייר במסירות נפש, אולם הוא היה בבחינת 'נשמע ונעשה', ואילו רות, שבתחילה ניסתה נעמי להניאה מלהתגיייר עד ש'ותחדל לדבר אליה', היתה בבחינת 'נעשה ונשמע'. ודפח"ח.

עוד יתכן לבאר בזה על פי דברי המדרש (לקח טוב רות ד, כב): ולמה קורין ספר רות בעצרת בזמן ירידת התורה, ללמדך שלא ניתנה התורה אלא על ידי ייסורין וכו', בקשה התורה שבט של עניות וכו'. ע"כ. ולפי זה יתכן לומר, שאף אמנם שיתרו עזב את ביתו והגיע אל המדבר, מכל מקום לא הגיע למצב של עוני ויסורים, ואילו רות הסכימה להיכנס אף למצב של עוני וסבל גדול, שלפיכך קוראים עניינה בעצרת, ולכן זכתה יותר.

משה במקום שבעים ואחד

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֲסַפֶּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעֶת פִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵי וְלִקְחָתָה אִתָּם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ. (יא, טז)

בחדושי מרן הגרי"ז הלוי על הפסוק דלעיל "לשום את משא העם הזה עלי" (שם יא) ביאר, שבתחילה היה משה רבינו שקול כנגד שבעים ואחד, והיה מוטל עליו כל הענינים הנוגעים לכלל ישראל, אך לאחר שאמר לו הקב"ה 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל', ונשא את משא העם ולא תשא אתה לבדך", מאז משה רבנו כבר אינו שקול כבית דין של שבעים ואחד.

אולם מרן הגאון רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל (בחדושי רבי שמואל סנהדרין סימן ה' אות ב') הביא דברי הגרי"ז אלו וכתב (שם אות ד') שמדברי ה'תוספות יום טוב' משמע לא כן, שכן הקשה (סנהדרין פ"א מ"ו) על מה שלמדה הגמרא דין סנהדרין בשבעים ואחד מן הפסוק "ונשאו אתך" שמשמע שגם משה יצטרף אליהם הרי שבעים ואחד, אם כן

נלמד מכך שלדורות יהא צורך בקמ"א דיינים, שהרי משה רבינו במקום ע"א. ואם כדברי מרן הגרי"ז, הרי אין כאן כל קושיא.

אמנם כבר הקדים בזה את מרן הגרי"ז זצ"ל מרנא בעל ה'חתם סופר' זי"ע (שו"ת ח"ז סי' ט"ז), שכתב בזה הלשון: "ומצאתי כתב מר נ"י, שסברתי דמשה במקום שבעים ואחד הו' קאי היינו דוקא קודם שמנה סנהדרין, כתב מר נ"י שלא ניתן לכתוב. ואני אומר מי יתן איפה יכתובו מילי בעט ברזל ועופרת לדורות ולמשמרת וכל כי הני מילי מעליותא לימרון משמאי", עכ"ל.

והמגיה שם בדברי החת"ס מציין לדברי ה'תוספות חכמי אנגליה' (סנהדרין טז: ד"ה ומשה) שהקשו כיון דמשה קאי במקום ע"א, אם כן כשאמר לו הקב"ה אספה לי שבעים איש, נילף מהכא דליבעי ב' פעמים שבעים ואחד? ותיצו: ו"ל דקודם מתן תורה שלא היה עמו סנהדרין אחרים שקול כנגד ע"א, אבל משצוה לו הקב"ה לאסוף ע"א לא היה שקול אלא כנגד מופלין שבהם, עכ"ד. הרי שמפורש בדבריו כדברי מרנן החת"ס והגרי"ז.

ענווה של מלאכים...

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִיז מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה (יב, ג)

איתא ב'אבות דרבי נתן' (פ"ט ב'): והאיש משה עניז משה, יכול שהיה ענו כמלאכי השרת, תלמוד לומר 'מכל האדם', מאדם אמרו ולא ממלאכי השרת. ויש להבין פשר הדברים.

ביאר בזה הגאון רבי צבי שרגא גרוסברד זצ"ל (דעת שרגא), כי הנה גם במלאכי השרת שייך ענין של 'מידות', וכמבואר בכמה מקומות שיש בהם קנאה (יעוין חולין צא; רש"י בראשית א, כו; יט, כב, ועוד), אלא שמה שבפועל אין קנאה ושנאה ביניהם (שבת פט.), זהו מחמת מעלתם שבאה להם מצד ידיעתם הבהירה והברורה.

וכפי שביאר מרנא הגר"א זי"ע את נוסח התפילה (שחרית) 'כולם אהובים בולם ברורים', שאין זה נובע מחמת שנעדרת מהם השנאה, אלא משום ידיעתם הברורה שאין אחד נוגע במוכן לחברו כמלוא הנימה (יומא לח.), וממילא אין מקום לקנאה ותחרות, עיי"ש.

ובכך יתפרש ה'הוה אמינא' שמשה רבינו היה עניו כמלאכי השרת, היינו שהענווה שלו לא נבעה מחמת מידות טובות, אלא מכך שהעפיל לדרגת בהירות הדעת כפי שיש למלאכי השרת. ועל כך נאמר 'מכל האדם' - ולא ממלאכי השרת, שכן בהירות שכזאת - אף האדם המזוכך ביותר כמשה רבנו ע"ה - אין בכוחו להשיג בעוד נפשו מחוברת עם הגוף. ובהכרח שהענווה המופלגת שלו נבעה מכך שזיכך את מידותיו, ורכש את מידת הענווה בצורה המופלגה ביותר, והגיע לפסגת השלמות האנושית, עד שלא קיננו בו כלל מידות רעות.

לעילוי נשמת

האי גברא רבא ויקרא הר"ר אברהם בן ציון זצ"ל

בן הר"ר לוי יצחק הי"ד

נלב"ע כ"ד סיון תשע"ד תנצב"ה